



TRIDSAŤ ROKOV BEZPEČNOSTI SLOVENSKEJ REPUBLIKY

THIRTY YEARS OF SECURITY OF THE SLOVAK REPUBLIC

Monika PAPŠOVÁ

ABSTRACT

Ensuring the security of citizens is one of the fundamental tasks of any state. The state itself determines, through a security strategy, how it will proceed to ensure security. However, it is important to protect security by preventing disputes from arising and developing them into open conflicts. The aim of this article is to provide an excursion into the history of building the security of the newly established state, the Slovak Republic since 1993, by pointing out the most important milestones that influenced its security up to the current situation. Pointing out the purpose of building security and all that this process involves has never been more necessary than after the outbreak of armed conflict in Ukraine. Finally, possible predictions of the development of the security situation in the Slovak Republic and its surroundings are presented.

Keywords: security, Slovak Republic, history, Security strategy

ÚVOD

Slovenská republika ako samostatný, suverénny a zvrchovaný štát začala písať svoju históriu oficiálne 1.1.1993. Slovenský národ po dlhom boji o samostatnosť a právo na sebaurčenie, či už v rámci tisícročného spojenia s maďarským národom v rámci Uhorska, neskôr v spoločnom štáte s Čechmi, dokázal pretaviť svoje snahy do úspešného konca, a to prijatím Deklarácie o zvrchovanosti Slovenskej republiky 17.7.1992 a následne prijatím Ústavy Slovenskej republiky 1. septembra 1992. Na základe týchto krokov prijalo vtedajšie Federálne zhromaždenie Českej a Slovenskej federatívnej republiky zákon o rozdelení Českej a Slovenskej federácie a umožnilo tak vznik Slovenskej republiky od prvého dňa nasledujúceho kalendárneho roka.

Krajina sa počas svojej relatívne krátkej existencie potýkala s niekoľkými bezpečnostnými výzvami, ktoré preverili nielen vnútroštátnu bezpečnosť, jej legislatívne zázemie a funkčnosť bezpečnostného systému, ale najmä schopnosť flexibilne reagovať na meniace sa medzinárodné prostredie spolu so schopnosťou odolávať vonkajším hrozbám.

1 PRVÉ KROKY SLOVENSKEJ REPUBLIKY – VSTUP DO MEDZINÁRODNÝCH ORGANIZÁCIÍ

1.1 VSTUP SLOVENSKEJ REPUBLIKY DO ORGANIZÁCIE SPOJENÝCH NÁRODOV

Krátko po svojom vzniku Slovenská republika začala dávať najavo svoje smerovanie, a to práve vstupom do niekoľkých svetových organizácií a inštitúcií – do Organizácie spojených národov (ďalej len „OSN“) a jej inštitúcií ako Organizácie Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru (UNESCO - United Nations Educational, Scientific and

Cultural Organization), Svetovej banky a potvrdením svojej účasti v zoskupení krajín Vyšehradskej spolupráce. Poukázala tak na snahu stať sa rovnoprávnym a rovnocenným partnerom na medzinárodnej úrovni, ktorý sa taktiež bude podieľať na tvorbe svetových dejín. Pre Slovensko však začlenenie do OSN a prijatie jej stanov nebolo ničím neznámym. Slovensko, ešte ako súčasť bývalej Českej a Slovenskej federatívnej republiky, bolo jedným zo štátov, ktoré sa podieľali na vzniku OSN a tvorbe jej základného dokumentu – Charty OSN. Na základe uvedeného mohla Slovenská republika už krátko po svojom vzniku (19.1.1993) vstúpiť do OSN a postaviť sa za hodnoty, ktoré predstavovala táto organizácia vo svete. „*Priority Slovenskej republiky v OSN sú založené na univerzálnych hodnotách multilaterizmu, rovnosti, transparentnosti, rešpektovania slobody a ľudských práv, mieru a bezpečnosti, sociálneho, ekonomického a environmentálneho rozvoja.*“ (Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, 2022)

V tomto období sa celý svet menil v dôsledku rozvíjajúcej sa globalizácie a menil sa aj pohľad na samotnú bezpečnosť a s ňou spojené výzvy. Dôvtedy sa bezpečnosť spájala prevažne s daným štátom, ktorý bol jej garantom a nositeľom. Vstup do medzinárodných organizácií rozšíril vnímanie zaistenia bezpečnosti o ďalších aktérov, ktorí sa začali podieľať na kreovaní bezpečnostného prostredia. Slovenská republika tak získala partnerov na medzinárodnej a nadnárodnej úrovni, na ktorých sa mohla obrátiť v prípade ohrozenia, či už vnútornej alebo vonkajšej bezpečnosti.

Na druhej strane sa taktiež stala štátom, ktorý proklamoval svoju snahu zapojiť sa do riešenia medzinárodných krízových situácií a predchádzania vzniku globálnych kríz a výziev. Dôkazom toho je aj účasť Slovenska v operáciách medzinárodného krízového manažmentu pod záštitou OSN, a to konkrétne v mierových operáciách:

- Pozorovateľská misia OSN v Angole MONUA, United Nations Mission of Observers in Angola (1997-1999);
- 3. Misia OSN UNPROFOR v bývalej Juhoslávii, United Nations Protection Force (1992 - 1995);
- Misia OSN UNTAES v Chorvátsku, United Nations Transitional Authority in Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium (1996 - 1998);
- Misia OSN UNOMIL v Libérii, United Nations Observer Mission in Liberia (1993 - 1997);
- Misia OSN UNOMUR v Ugande a Rwande, United Nations Observer Mission Uganda - Rwanda (1993 - 1994);
- Misia OSN UNAMIR v Rwande, United Nations Assistance Mission for Rwanda (1993 - 1996);
- Strážna misia OSN UNGCI v Iraku, United Nations Guard Contingent in IRAQ (1991 - 2003)
- Misia UNDOF (United Nations Disengagement Observer Force) v rokoch 1998 – 2008 Golanské výšiny;
- UNTSO od roku 1999 dodnes Blízky Východ;
- Misia UNAMSIL, United Nations Mission in Sierra Leone (1999 - 2005);
- Misia UNMEE Eritrea/Etiópia, United Nations Missions in Ethiopia and Eritrea v rokoch 2000 až 2004 Eritrea;
- Misia UNMISSET Východný Timor, United Nations Mission of Support in East Timor (2001 - 2003);
- UNFICYP od roku 2001 dodnes Cyprus (Ministerstvo obrany SR, 2023)

1.2 VSTUP SLOVENSKEJ REPUBLIKY DO ORGANIZÁCIE PRE BEZPEČNOSŤ A SPOLUPRÁCU V EURÓPE

Deň vzniku Slovenskej republiky sa stal dôležitým pre slovenskú bezpečnosť aj vďaka vstupu do Konferencie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe. Dnes túto organizáciu poznáme pod názvom Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (ďalej len „OBSE“). K zmene názvu došlo po summite v Budapešti, na ktorom bol tento názov formálne prijatý s platnosťou od 1.1. 1995. Zmenou názvu však nedošlo k zmene jej princípov a cieľov – „*podpora a rozvoj demokratickej spoločnosti, rešpektovanie ľudských práv a základných slobôd, prevencia lokálnych konfliktov, obnova stability a mieru vo vojnových oblastiach, presadzovanie kolektívnej bezpečnosti, sociálna spravodlivosť a ochrana životného prostredia*“ (JURČÁK V. a kol., 2009, s. 51). OBSE slúži v najjednoduchšom ponímaní ako systém skorého varovania, ktorý identifikuje potenciálne konflikty a krízy v regióne a snaží sa primäť svojich členov k prevencii voči ich vznikom. Vstupom do OBSE sa Slovenská republika stala jednou z krajín zodpovedných za spoločnú bezpečnosť v Európe. Práve kvôli tomuto cieľu radíme vstup SR do OBSE ako dôležitý míľnik slovenskej bezpečnosti. Už nešlo len o bezpečnosť vlastných občanov ale vďaka aparátu OBSE sa na bezpečnosť začalo prihliadať v širšom spektre, a to v 3 dimenziách:

1. „*Ľudská dimenzia bezpečnosti*
2. *Politicko – vojenská dimenzia bezpečnosti*
3. *Ekonomická a environmentálna dimenzia bezpečnosti*“ (JURČÁK V. a kol. 2009, s. 53)

V rámci ľudskej dimenzie sa organizácia zameriava na zamedzenie nelegálneho obchodu, rovnaký prístup k vzdelávaniu pre všetkých, možnosti demokratických volieb svojich zástupcov a ochrany volebného práva, boj proti cenzúre a šírenie tolerance, znášanlivosti a nediskriminácie.

Politicko-vojenská dimenzia v sebe okrem iného nesie boj proti terorizmu, ochranu štátu prostredníctvom správy hraníc a kontroly zbrojenia. Ekonomická a environmentálna predstavuje zodpovedný prístup k zdrojom, budovanie a rozvoj stabilného ekonomického prostredia a aktivity na ochranu životného prostredia.

Slovenská republika počas svojej doterajšej existencie nebola len pasívnym členom OBSE, ale reálne vykonávala aj aktívnu činnosť. Konkrétne aktivity môžeme vidieť od roku 1995 do roku 2005, kedy vykonával funkciu generálneho tajomníka OBSE Ján Kubiš. Následne Slovenská republika predsedala viacerým výborom a fóram OBSE, ako napríklad Výboru OBSE pre nevojenské aspekty bezpečnosti, Ekonomickému a environmentálnemu výboru, Fóru pre bezpečnostnú spoluprácu, predsedníckej Trojky OBSE a skupine ázijských autonómnych inštitúcií OBSE. V roku 2019 bolo Slovensko predsedníckou krajinou OBSE. (Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, 2018).

„*SR sa na pôde OBSE podieľa na ovplyvňovaní rozhodovania o zásadných otázkach bezpečnostného prostredia vo všetkých troch dimenziách v regióne OBSE, aktívne participuje na diskusii o budúcnosti režimu kontroly konvenčných ozbrojených síl v Európe, eliminuje bezpečnostné riziká, presadzuje slovenské zahranično-politické a bezpečnostné priority napr. vo vzťahy k západnému Balkánu, k otázke energetickej bezpečnosti, resp. reforme bezpečnostného sektora. SR sa zúčastňuje na prijímaní konkrétnych opatrení a záväzkov v oblasti opatrení na budovanie dôvery a bezpečnosti, ochrany ľudských práv a základných hodnôt a ekonomickej bezpečnosti a na ich implementácii v praxi. Politická relevantnosť členstva SR v OBSE je veľmi vysoká a nevyhnutná.*“ (Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, 2018, s. 30).

Slovenskí vojaci participovali na misiách pod záštitou OBSE, konkrétne v rokoch 1998 až 2002 v rámci pozorovateľskej misie OBSE v Moldavskej republike, v rokoch 1998 až 2001 počas verifikačnej misie OBSE v Kosove a v rokoch 2000 až 2005 v Gruzínsku. (Ministerstvo obrany SR, 2023)

„Členstvo SR v niektorých organizáciách ako napr. Organizácii Spojených národov (OSN), Organizácii Severoatlantickej zmluvy (NATO), Organizácii pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OBSE) alebo v Rade Európy má v prvom rade politicko-strategický význam a je takpovediac nespochybniteľné. Odborné organizácie v systéme OSN i mimo neho otvárajú možnosť zapojiť sa do riešenia naliehavých regionálnych a globálnych výziev, či už je to chudoba, hlad, kvalita zdravia, otázky ochrany utečencov a migrantov, ľudské práva, klimatické zmeny, či podpora vzdelania, vedy a kultúry.“ (Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, 2018, s. 5).

1.3 VSTUP SLOVENSKEJ REPUBLIKY DO EURÓPSKEJ ÚNIE

Ďalšia medzinárodná organizácia, ktorá výrazným spôsobom ovplyvnila bezpečnosť Slovenskej republiky a jej zaistenie je Európska únia (ďalej len „EÚ“). Už v roku 1999 dostala Slovenská republika pozvánku na rokovanie o možnosti vstupu do EÚ, na ktorú nadväzovali prístupové rokovania v roku 2000 v Bruseli. Slovenská republika bola od týchto rokovaní podrobená opatreniam a dohľadu zo strany EÚ, ktoré mali potvrdiť vhodný stav krajiny a jej ekonomiky a odporučiť ju ako budúceho člena EÚ. Toto obdobie trvalo do roku 2002. V decembri 2002 sa lídri členských krajín EÚ dohodli o ukončení prístupových konaní s desiatimi aspirujúcimi krajinami, medzi ktoré patrila aj Slovenská republika. Následne sa konalo referendum, prostredníctvom ktorého občania Slovenskej republiky vyjadrili súhlas s prístupom krajiny do EÚ formou odpovede na jedinú otázku:

„Súhlasíte s tým, aby sa Slovenská republika stala členským štátom Európskej únie?“ (Štatistický úrad Slovenskej republiky, 2003)

Referendum sa konalo 16. a 17. mája 2003 a dodnes je to jediné platné referendum v histórii Slovenskej republiky. Zúčastnilo sa jej 52,15 % oprávnených voličov, pričom 92,46 % zúčastnených občanov vyjadrilo súhlas so vstupom do EÚ. (Štatistický úrad Slovenskej republiky, 2003) Slovenská republika sa tak k dátumu 1.5.2004 stala oficiálnym členským štátom EÚ.

Medzi hlavné výhody členstva Slovenskej republiky v EÚ z pohľadu bezpečnosti patrí najmä fakt, že sa Slovenská republika stala plnohodnotným a rovnocenným partnerom na medzinárodnej scéne a zapájala sa do rozhodovania o dôležitých otázkach bezpečnosti v regióne Európy. Od získania členstva v EÚ dostala Slovenská republika možnosť zaistiť lepšiu ochranu vlastných občanov a ich záujmov. V rámci kooperácie členských štátov EÚ dochádza k riešeniu sporov a konfliktov na medzinárodnej úrovni, ale aj k rozvoju atmosféry porozumenia a podpory. Slovenská republika mala možnosť, tak ako aj iné štáty pri vstupe Slovenska do EÚ, zúčastniť sa rokovaní a vyjadriť svoje názory o prístupe Turecka, Islandu, Čiernej Hory, Srbska a Severného Macedónska do EÚ. Na zaistenie bezpečnosti EÚ nasadila Slovenská republika aj príslušníkov Policajného zboru SR a Ozbroyených síl SR do operácií a misií pod záštitou EÚ. Konkrétne išlo o operácie:

- Akcia EÚ na podporu misie Africkej únie (AÚ) AMIS II v Sudáne/Darfúre v roku 2006;
- Stabilizačná operácia Bosna a Hercegovina – EUFOR ALTHEA (European Union Force in Bosnia and Herzegovina) od roku 2006 dodnes;
- Výcviková misia v Malí a stredoafrickej – EUTM (European Union Training Mission in MALI) v roku 2016;

- EUNAVFOR MED SOPHIA v rokoch 2017 a jej nasledujúcou operáciou EUNAVFOR MED IRINI od roku 2020 v centrálnom Stredomorí;
- Pozorovateľská misia EÚ v Gruzínsku - EUMM (European Union Monitoring Mission in Georgia) od roku 2009 (Ministerstvo obrany SR, 2023).

Nemenej významným prostriedkom na zaistenie bezpečnosti Slovenskej republiky je EUROPOL – európsky policajný úrad. Úlohou tohto úradu je poskytnúť kooperáciu s ostatnými členmi EÚ v boji proti závažnej medzinárodnej trestnej činnosti, medzinárodnému organizovanému zločinu, kriminalite, terorizmu a v oblasti prevencie pred páchaním trestných činov. EUROPOL sa zameriava aj na zachytenie osôb podozrivých alebo odsúdených z páchania trestných činov prostredníctvom európskeho zatýkacieho rozkazu, ktorého jurisdikcia siaha nie len po hranice členských štátov EÚ, ale po celej Európe. Výhodou vyplývajúcou z členstva v EÚ je taktiež možnosť slovenských občanov domáhať sa práva na konzulárnu pomoc a ochranu od ktoréhokoľvek členského štátu v prípade, že SR v danej krajine nemá svoje diplomatické zastúpenie.

Jednou z podmienok vstupu do EÚ je od roku 1999 aj vstup do Schengenského priestoru. Ide o priestor, ktorý vytvárajú členské štáty EÚ ako reálne zaistenie práva na slobodu pohybu občanov EÚ. Slovenská republika po vstupe do tohto priestoru zrušila kontroly na vnútorných hraniciach, avšak neprestala zaisťovať bezpečnosť vlastných občanov policajnými opatreniami na kontrolu osôb, ktoré sa pohybujú na území Slovenska. *„Členstvo SR v Schengenskom priestore má svoje bezpečnostné riziká, akým je možnosť importu kriminality a nelegálnej migrácie z ostatných krajín EÚ. Preto je potrebná intenzívna spolupráca všetkých schengenských štátov, dôsledné plnenie štandardov, vzájomná dôvera tak, aby boli tieto riziká minimalizované. Kladné stránky však tieto riziká významne prevyšujú.“* (Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí, 2014, s. 21)

Vstup SR do EÚ priniesol výhody aj v oblasti energetickej bezpečnosti, a to rozvojom energetickej infraštruktúry, čím prispel k jej posilneniu. V reakcii na prerušené dodávky zemného plynu v roku 2009 boli vybudované reverzné prepojenia so susednými krajinami s Českom, Maďarskom a Rakúskom. (Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky, 2014)

1.4 VSTUP SLOVENSKEJ REPUBLIKY DO SEVEROATLANTICKEJ ALIANCIE

Veľmi dôležitým míľnikom pre bezpečnosť Slovenskej republiky bol nepopierateľne aj vstup Slovenska do Severoatlantickej aliancie. Popri začlenení sa do OSN Slovenská republika hneď po svojom vzniku vyjadrila túžbu začleniť sa aj do euroatlantických štruktúr a samotnej Severoatlantickej aliancie (ďalej len „NATO“). 1. januára 1993 vstúpila Slovenská republika do Severoatlantickej rady pre spoluprácu (North Atlantic Cooperation Council - NACC), ktorá poskytovala priestor pre štáty, ktoré vyjadrili túžbu o vstup do NATO (najmä bývalé krajiny Varšavskej zmluvy) na politické konzultácie s členmi NATO. Konzultácie prinášali rady a pomoc pri integračnom procese do štruktúr NATO. Slovenská republika však nemala okamžite povolený vstup do tejto medzinárodnej vojenskej organizácie. Každý prístupový štát musel preukázať reálne kroky k vyriešeniu a stabilizácii vzťahov so susednými štátmi, ale aj fungovanie trhovej ekonomiky. Taktiež musel deklarovať, že prípadne spory sa budú v prvom rade riešiť mierovou cestou a až v prípade nutnosti vojenským zásahom. K tomu bola potreba prejaviť ochotu o vojenský príspevok na zaistenie aliančnej bezpečnosti.

Slovenská republika po úvodných integračných krokoch stagnovala v ďalšej snahe, čo bolo zapríčinené najmä domácou politickou scénou. Slovensko bolo v tom čase na medzinárodnej úrovni označované ako čierna diera v integračnom procese európskych krajín do Severoatlantickej aliancie (Vlček - Kaščáková, 2010). Po búrlivých politických výmenách v rokoch 1994 až 1998 na slovenskej politickej scéne sa integračné snahy stali zreteľnejšími a intenzívnejšie sa začali rozvíjať procesy o vstup Slovenska do NATO. Všetky snahy a procesy vyvrcholili v roku 2004, kedy sa Slovenská republika stala členom NATO.

Účasť Slovenskej republiky v NATO výrazným spôsobom ovplyvnila jej bezpečnosť. Na jednej strane sa Slovenská republika stala súčasťou euroatlantického priestoru kolektívnej obrany a mohla sa spoľahnúť na vojenský potenciál členov NATO, no na druhej strane došlo k radikálnej zmene v samotnom smerovaní Ozbrojených síl Slovenskej republiky. „Členstvo v NATO pre Slovensko prinieslo výhody a záväzky zároveň. Oboje plynie z podstaty kolektívnej obrany.“ (Slovenská tlačová agentúra, 2009)

Podpisom Severoatlantickej zmluvy sa Slovenská republika zaviazala chrániť mier a pomáhať v „*posilňovaní svojich slobodných inštitúcií, usilovaní sa o lepšie porozumenie zásadám, na ktorých sú tieto inštitúcie založené, a vytváraní podmienok pre stabilitu a blahobyt.*“ (Severoatlantická aliancia, 1949, s.1)

No najdôležitejší bol a naďalej zostáva princíp kolektívnej obrany, ktorý v prípade napadnutia ktoréhokoľvek svojho člena postupuje tak, akoby bol útok spáchaný na celú Alianciu. (Severoatlantická aliancia, 1949) Slovensko sa týmto zásadám a princípom muselo prispôbiť a vytvoriť podmienky na ich vnútroštátnu implementáciu. V prvom rade došlo k zmene samotnej bezpečnostnej stratégie. Z opätovného pohľadu do minulosti, pred samotný vznik Armády SR, je zrejme, že počas obdobia Studenej vojny do roku 1989 boli vtedajšie ozbrojené sily budované a udržiavané na prípadný pozemný vojnový konflikt typu „armáda proti armáde“. Po páde „železnej opony“ a rozpade bipolarity sa naskytala otázka, prečo udržiavať ozbrojené sily v takom počte. Postupne dochádzalo k prehodnoteniu samotnej existencie ozbrojenej zložky štátu a jej rozvoja. Vstupom do medzinárodného prostredia a začlenením sa do medzinárodných bezpečnostných štruktúr sa naskytol nový pohľad na smerovanie armády. Model 2010, ako býva stručne nazývaný dlhodobý plán rozvoja ministerstva obrany s výhľadom do roku 2010 definoval obrannú politiku Slovenskej republiky ako „*zameraná na zachovanie dostatočnej vojenskej spôsobilosti zabezpečujúcej suverenitu, nezávislosť a teritoriálnu integritu krajiny, ako aj na prispievanie k mieru a stabilite v euroatlantickom priestore.*“ (Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, 2002, s. 1)

V čase tvorby tohto plánu ešte Slovenská republika nebola členom NATO, ale skutočnosť, že 90 % svojich hraníc zdieľala s členmi NATO v podstate eliminovala možnosť vzniku akéhokoľvek rozsiahleho vojenského konfliktu. (Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, 2002) Svoju bezpečnostnú politiku Slovenská republika a jej zástupcovia deklarovali v novej Bezpečnostnej stratégii Slovenskej republiky a z nej vyplývajúcej Obrannej stratégii a Vojenskej stratégii Slovenskej republiky. Spoločným znakom týchto dokumentov je „*členstvo v NATO a modernizácia ozbrojených síl.*“ (Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, 2002, s. 1), čo predstavovalo zásadnú zmenu smerovania ozbrojených síl oproti predchádzajúcemu stavu.

Pod vlajkou NATO sa Ozbrojené sily Slovenskej republiky podieľali na plnení úloh v rámci medzinárodného krízového manažmentu, čím potvrdili, že ich aktívna účasť v týchto operáciách a mierových misiách patrí k prioritám zahraničnej a bezpečnostnej politiky Slovenskej republiky. Ide o operácie a misie:

- Misia SFOR (Stabilization Force), Bosna a Hercegovina (1999 - 2003);
- Operácia NATO - SFOR, Stabilisation Forces, Bosnia and Herzegovina (2002 - 2003)
- Misia NATO AFOR a KFOR - ženijná jednotky (1999 - 2002);
- Trvalá sloboda, Kuvajt, Enduring Freedom, Kuwait (2003);
- Operácia CONCORDIA, Macedónsko (2003);
- Operácia Trvalá sloboda, Operation Enduring Freedom, Afganistan (2002 - 2005);
- Operácia Iracká sloboda, Operation Iraqi Freedom, Irak (2003 - 2007);
- ISAF, International Security Assistance Force, (2004-2014)
- Výcviková misia NATO v Iraku (NATO Training Mission Iraq-NMI),
- Bojová skupina v rámci Posilnenej predsunutej prítomnosti NATO v Lotyšsku (eFP BG LVA);
- Stála námorná skupina NATO (SNMG1);
- Koaličná operácia pod vedením USA Kombinované spoločné zoskupenie operácie Inherent Resolve v Iraku (CJTF-OIR) – 2022 (Ministerstvo obrany SR, 2023).

2 VZNIK ARMÁDY SLOVENSKEJ REPUBLIKY, JEJ TRANSFORMÁCIA NA OZBROJENÉ SILY SLOVENSKEJ REPUBLIKY A PROFESIONALIZÁCIA

Po rozdelení Českej a Slovenskej federatívnej republiky došlo aj k rozdeleniu silových zložiek, ktoré tvorili hlavný prvok bezpečnostného systému vtedajšieho zoskupenia. Armáda Českej a Slovenskej federatívnej republiky sa na základe zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 3/1993 Z. z. o zriadení Armády Slovenskej republiky rozdelila a vznikla samostatná Armáda Slovenskej republiky (ďalej len „Armáda SR). Tento bezpečnostný prvok tvoril po materiálovej a technickej stránke federálny majetok dovtedajšej armády, ktorý sa prerozdělil podľa počtu obyvateľov vznikajúcich štátov Česka a Slovenska v pomere 2:1. Proces rozdelenia v sebe zahŕňal redislokáciu niektorých vojenských celkov a jednotiek z územia súčasnej Českej republiky spolu s presunom veľkého počtu zbraní, techniky a munície na územie súčasnej Slovenskej republiky. Cieľom bolo, aby vznikajúca Armáda SR bola schopná od prvého dňa svojej existencie plnohodnotne zabezpečiť obranyschopnosť, suverenitu a zvrchovanosť novovzniknutého štátu. (Rádio Regina Západ, 2002)

Slovenská republika už v tom čase podnikala prvé kroky pre vstup do medzinárodných organizácií, ktoré poskytovali perspektívu nových ozbrojených síl. Nakoľko v tom čase Armáda SR nezodpovedala požiadavkám NATO z dôvodu úrovne výcviku, ktorý nebol, ako Aliancia požadovala, bojovo orientovaný, bolo potrebné prehodnotiť štruktúry a samotné orientovanie výcviku ozbrojených síl. (Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, 2002)

Prijatím Bezpečnostnej stratégie v roku 2001 a z nej vyplývajúcej Vojenskej stratégie a Obrannej stratégie sa začal proces reformy Armády SR. Základným cieľom bolo „*byť pripravený brániť životné záujmy štátu operujúc ako samostatná sila a zároveň sa pripravovať na prijatie do NATO. Na dosiahnutie uvedených zámerov zároveň pripraviť podrobný dlhodobý plán (s využitím systému obranného plánovania) s cieľom vybudovať moderné ozbrojené sily budúcnosti.*“ (Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, 2002, s. 1).

Potrebná bola aj zmena legislatívneho rámca upravujúceho zaistenie bezpečnosti Slovenskej republiky. V apríli 2002 bol prijatý Ústavný zákon o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu č. 227/2002, taktiež Zákon

č.387/2002 Z. z. o riadení štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu a v máji 2002 Zákon o obrane Slovenskej republiky č. 319/2002.

Následne, 1. 7. 2002, vstúpil do platnosti zákon č. 321/2002 Z. z. o ozbrojených silách SR, ktorý priniesol prestavbu dovtedy platného systému obrany štátu a oficiálne vznikli Ozbrojené sily SR (ďalej len „OS SR“). Už spomínaným prijatím Bezpečnostnej stratégie dochádzalo k postupnému znižovaniu počtov vojakov rezortu obrany v zmysle „kvalita nad kvantitou“. Dovtedy platný systém nepodporoval v dostatočnej miere orientáciu výcviku na boj ako požadovala NATO. V danom období prebiehala základná vojenská služba v trvaní deväť mesiacov, v rámci ktorej sa nastupujúci vojaci zúčastnili základného vojenského výcviku a odborného výcviku. Výcvik v jednotlivých etapách trval krátko a dosiahol úroveň roty (batérie). Neprebehol však výcvik na úrovni prápor a tak vojenský útvar nevedel dosiahnuť požadovanú úroveň bojovej pripravenosti, ktorú požadovala Aliancia.

Po úspešnom začlenení sa do NATO pokračoval ďalej proces reformy OS SR. Vstup Slovenskej republiky do NATO a EÚ dramaticky zmenil postavenie Slovenska. Najlepšie túto zmenu vystihuje vyjadrenie vtedajšieho ministra obrany Martina Fedora: „*Model 2010 bol postavený na obrane územia a Model 2015 spočíva na obrane záujmov.*“ (Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, 2006, s. 4) Bezpečnosť Slovenskej republiky sa tak už nemerala len vlastnou bezpečnosťou, ale aj možným ohrozením a stabilitou členov NATO. Táto zmena sa odzrkadlila aj v novej Bezpečnostnej stratégii, ktorá bola prijatá 27. septembra 2005. Slovenská republika začala pôsobiť v strategickom prostredí, ktoré bolo ovplyvnené hrozbami ako terorizmus, šírenie zbraní hromadného ničenia, regionálne konflikty, rôznymi ideológiami a spormi. (Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, 2006). Slovenské ozbrojené sily museli reflektovať tieto zmeny a tak sa z klasického ponímania vojenského konfliktu na našom území, rozšírilo teritórium pôsobenia na medzinárodný priestor v rámci nasadenia do zahraničných operácií a misií. Okrem expedičného charakteru sa zmenila aj samotná povaha operácií a aktivít. Rozsah činností presiahol tradičné zameranie na územnú obranu a začal sa orientovať na prevenciu vzniku konfliktov, stabilizačné aktivity a post-konfliktnú obnovu.

Ďalšou významnou zmenou bola profesionalizácia ozbrojených síl, kedy bola v roku 2005 zrušená branná povinnosť a do platnosti vstúpil zákon o štátnej službe profesionálnych vojakov č. 346/2005. Ozbrojené sily mali podstatne zmenšiť svoje rady, ale o to mali byť efektívnejšie, organizovanejšie, vyzbrojené a vycvičené tak, aby dosiahli požadovanú úroveň interoperability s aliančným prostredím.

Hoci postupom rokov dochádzalo k zvyšovaniu úrovne operačnej spôsobilosti, stále nie je dosiahnutý požadovaný stav. Ako uvádza Komplexné hodnotenie obrany za rok 2022 „*Ani v roku 2022 veľká časť jednotiek nedosiahla požadovanú úroveň operačnej pripravenosti na základe kritérií stanovených príslušným zaradením jednotky do triedy operačnej pripravenosti a na základe vyhodnocovania merateľných ukazovateľov stanovených smernicou na hodnotenie operačnej pripravenosti OS SR.*“ (Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, 2023b, s. 14).

Je nutné podotknúť, že v roku 2022 sa zvýšila intenzita výcviku jednotiek OS SR z dôvodu zmeny bezpečnostnej situácie v Európe. Spomínaný dokument uvádza, že požadovanú operačnú úroveň dosiahlo 86 % jednotiek OS SR. Požadovanú úroveň operačnej spôsobilosti výrazne ovplyvnila pandémia COVID-19, dlhodobé zdrojové poddimenzovanie rezortu obrany, zvýšená odchodovosť profesionálnych vojakov zo služobného pomeru a proces prezbrojovania OS SR. (Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, 2023b)

Bezpečnostná stratégia a dokumenty z nej vyplývajúce – Vojenská stratégia a Obranná stratégia – boli naposledy revidované v roku 2021 v čase zvyšujúceho sa napätia v medzinárodnom prostredí, kedy dochádzalo k hrubému porušovaniu medzinárodného práva a platných politických záväzkov. Dochádzalo k „*presadzovaniu mocenských a teritoriálnych ambícií, nelegálnemu použitiu sily a porušovaniu medzinárodného práva, posilňovaniu vojenských a nevojenských spôsobilostí, politickej a ekonomickej stagnácie a chronickej nestability regiónu.*“ (Vláda Slovenskej republiky, 2021, s. 5)

V súčasnosti sme bohužiaľ svedkami reálneho naplnenia hrozieb zo strany Ruskej federácie, ktorá dňa 24.2. 2022 vojensky zaútočila na Ukrajinu v snahe zabrániť Ukrajine smerovaniu na západ a začleneniu sa do medzinárodných organizácií ako EÚ a NATO. Slovenská republika odsúdila tento agresívny čin „*Slovenská republika ostro odsudzuje ruskú agresiu a stojí pri trpiacom ukrajinskom ľude. V súčinnosti so spojencami v Severoatlantickej aliancii a Európskej únii sme pripravení poskytnúť Ukrajine pomoc na ukončenie konfliktu a na ochranu ľudských životov. Nastolenie mieru je absolútnou prioritou.*“ (Tlačová agentúra Slovenskej republiky, 2022)

3 MIGRAČNÁ KRÍZA

Migrácia nie je pre Slovenskú republiku niečo neznáme. V malých množstvách prenikali migranti na územie dnešného Slovenska už po rozpade Sovietskeho zväzu. Nebolo tomu inak ani po rozdelení Českej a Slovenskej federatívnej republiky a vytvorení samostatného štátu. Je potrebné však podotknúť, že aj občania Slovenskej republiky opúšťali svoju krajinu z dôvodu nepriaznivých, či už ekonomických podmienok alebo podmienok pre štúdium. Vstup Slovenska do EÚ značne zvýšil počet cudzincov prichádzajúcich na jeho územie. Postupne sa tak začala budovať migračná politika Slovenskej republiky, ktorá bola do značnej miery prepojená s migračnou politikou EÚ. Vstup Slovenska do Schengenského priestoru a realizácia slobody pohybu v rámci EÚ spôsobili zvýšený príchod cudzincov aj na územie Slovenska. Popri zabezpečení voľného pohybu občanov EÚ sa do krajiny dostával veľký počet nelegálnych migrantov. Prílev cudzincov začal byť vážnym problémom v roku 2009, kedy vypukla silná ekonomická kríza, ktorá vážne zasiahla aj Slovensko. Domáce obyvateľstvo strácalo zamestnanie, takže nezamestnanosť stúpala závažným tempom. Lacná pracovná sila zo zahraničia spolu s prílivom nelegálnych migrantov spôsobili negatívny postoj verejnosti na otázku migrácie. „*Nedostatočná miera integrácie migrantov môže byť zdrojom sociálneho napätia, bezpečnostných hrozieb a sprostredkovane aj rastu podpory pre extrémistické politické ideológie a skupiny. Hrozbou je tiež šírenie radikalizmu medzi migrantami, k čomu môže prispieť aj ich sociálne vylúčenie. Na druhej strane množiace sa neoverené a nepravdivé informácie o migrácii a cudzincoch môže viesť k nárastu nenávistných prejavov a extrémizmu v spoločnosti.*“ (Vláda Slovenskej republiky, 2021, s. 8-9) V období medzi rokmi 2009 až 2014 sa však ešte nedá hovoriť o migračnej kríze v spojitosti so Slovenskom, nakoľko Slovenská republika nepatrila do centra záujmu migrantov. Pre nelegálnych migrantov bola a naďalej zostáva len tranzitnou krajinou. Cieľovou krajinou môže byť pre tých migrantov, ktorí vstupujú do priestoru Schengenu legálne.

Rok 2015 považujeme za rok európskej migračnej krízy. Práve v tomto roku bol zaznamenaný najväčší počet migrantov a utečencov. Vypuknutie vojnového konfliktu v Sýrii, ozbrojené konflikty v Iraku, Afganistane, Líbyi, Južnom Sudáne, Jemene, expanzia Islamského štátu do krajín Blízkeho východu – to všetko zapríčinilo masívny odchod obyvateľstva z týchto krajín, ktoré utiekalo pred hrôzami vojny a prekročilo tak hranice EÚ. Situácia začala byť alarmujúca po tragédii, ktorá si vyžiadala životy 1200 migrantov, ktorí

zahynuli v Stredozemnom mori. (Tlačové stredisko Európskeho parlamentu, 2015) Európska únia tak bola nútená do svojej migračnej politiky zahrnúť nie len opatrenia na zabránenie nelegálnej migrácie, ale aj záchranu životov migrantov v Stredozemnom mori.

Na územie EÚ prichádzali utečenci a migranti dvomi trasami – z pobrežia severnej Afriky plavbou cez Stredozemné more do Talianska alebo Grécka a odtiaľ do krajín západnej Európy. Druhá trasa viedla z Turecka cez Egejské more do Grécka, odtiaľ na Balkánsky polostrov a do Maďarska. Maďarská republika však ochránila svoje vnútorné hranice s Chorvátskom a Srbskom vybudovaním ochranného plota, ktorý odklonil prílev prichádzajúcich migrantov zo Srbska do Chorvátska a následne do Slovinska. Odtiaľto už mali migranti takmer voľný prechod cez hranice, nakoľko táto časť schengenského priestoru bola menej strážená. Po odklonení takzvanej balkánskej trasy začali prijímať krajiny Európy rozličné opatrenia na riešenie problému nelegálnej migrácie. Spoločným cieľom všetkých európskych krajín však bolo, aby sa Schengenský priestor chránil vo zvýšenej miere. Čo však krajiny EÚ rozdelilo v otázke migrácie, bol postoj k povinným kvótam. Podľa európskej migračnej politiky platila zásada, že migranti prekračujúci hranice EÚ majú požiadať o azyl v prvej krajiny EÚ, do ktorej vstúpia, aj napriek tomu, že nie je ich cieľovou krajinou. Migranti však najviac žiadostí o azyl podali v krajinách ako Nemecko a Švédsko, ktoré boli podľa nich ideálne na život. Európska komisia tak v snahe odľahčiť situáciu týmto krajinám pristúpila k prerozdeľovaniu migrantov na báze povinných kvót. Na základe uvedeného mala Slovenská republika prijať 785 občanov zo Sýrie a Eritrey do roku 2017 a okrem toho ďalších 319 osôb. (Spravodajský portál Tlačovej agentúry Slovenskej republiky, 2015)

Otázka migrácie rozpútala silný tlak verejnej mienky adresovaný predovšetkým na predstaviteľov politickej scény. Verejnosť zaujímalo, ako sa Slovenská republika postaví k princípu prerozdeľovania prílivu migrantov prostredníctvom kvót zo strany Európskej únie. Po vzore južného suseda, Maďarskej republiky, ktorý sa rázne postavil na odpor a začal s masívnou proti migračnou a anti-kvótovou rétorikou začali aj medzi obyvateľmi Slovenska narastať extrémistické nálady, ba dokonca podnietili vzostup extrémistických politických strán. Slovenská republika, rovnako ako všetky krajiny Vyšehradskej štvorky, niekoľkokrát vyjadrila nesúhlas s povinnými kvótami.

Ďalším zlomovým bodom v európskej migračnej kríze bolo v roku 2019 vypovedanie dohody medzi Tureckom a EÚ, na základe ktorej sa mali všetci migranti smerujúci z Turecka podrobiť registrácii. V prípade, že odmietnu požiadať o azyl, respektíve im z nejakého dôvodu nebude udelený, budú vrátení späť do Turecka na náklady EÚ. Turecko malo zaistiť, aby nevznikali ďalšie, či už pozemné alebo námorné migračné trasy. Na druhej strane, Turecko žiadalo bezvízový styk s krajinami EÚ a vytvorenie colnej únie. Vypovedanie tejto dohody bolo jednostranné, zo strany Turecka, nakoľko tvrdili, že EÚ si neplní záväzky z nej vyplývajúce.

Eskalácia zlých vzťahov EÚ a Turecka sa dostala až do bodu, kedy v roku 2020 Turecko otvorilo voľný priechod ľuďom smerujúcim do Európy. Turecký prezident sa obhajoval tým, že krajina už nedokáže naďalej čeliť tlaku migrantov. V tomto prípade išlo o migrantov zo Sýrie, kde prebiehala sýrska občianska vojna. Ani v tomto prípade nebolo Slovensko cieľovou krajinou migrantov a zároveň nezmenilo svoj postoj voči povinným kvótam, aj keď ich Európsky parlament označoval za dobrovoľné.

Slovenskú republiku zasiahla najväčšia utečenecká kríza v jej krátkej histórii po vypuknutí vojenskej agresie Ruskej federácie voči Ukrajine 24.2.2022. Ľudia utekajúci pred hrôzami vojny začali prúdiť na územie Slovenska už po pár dňoch po vypuknutí vojny. Už po mesiaci, v marci 2022, prešlo cez ukrajinsko-slovenskú hranicu 269 111 utečencov,

pričom 248 759 z nich boli Ukrajinci. (Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, 2022) Slovenská republika poskytovala od začiatku týmto utečencom možnosť získania dočasného útočiska, alebo azylu. Na riešenie mimoriadnej situácie na slovensko-ukrajinských hraničných priechodoch boli nasadené viaceré silové a bezpečnostné zložky, no dôležitú úlohu zohrali aj dobrovoľníci a neziskové organizácie, ktoré poskytli utečencom stravu a ubytovanie. Slovenská republika vytvorila pre utečencov z Ukrajiny veľkokapacitné záchytné centrá, kde sa im poskytovala zdravotná starostlivosť a doprava do miesta ďalšieho ubytovania. Ubytovanie im poskytovali aj samotní domáci obyvatelia a štát poskytoval finančnú kompenzáciu za poskytnutie ubytovania utečencom z Ukrajiny. Do konca augusta 2022 vstúpilo na územie Slovenskej republiky po vypuknutí vojny na Ukrajine 665 158 osôb, pričom o dočasné útočisko požiadalo len 88 190 z nich. (Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, 2022b)

Nelegálna migrácia v Slovenskej republike začala predstavovať bezpečnostnú hrozbu v období od novembra 2022. Išlo o nelegálnu migráciu po balkánskej trase. Na zvyšujúcu sa hrozbu v podobe nelegálnej migrácie reagovalo Slovensko posilnenou hliadkovou činnosťou v slovensko-maďarskom pohraničí, zmiešanými hliadkami priamo na území Maďarska a kontrolou na hlavných ťahoch smerujúcich cez slovensko-maďarskú štátnu hranicu a taktiež kontrolami vo vlakoch. (Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, 2022c)

Zhoršujúca sa situácia a stále väčší prílev migrantov zo Sýrie, Afganistanu a iných vojnou zasiahnutých krajín opätovne spustila hraničné kontroly s Českou republikou a Rakúskom. Vláda Slovenskej republiky v reakcii na mimoriadnu situáciu spojenú s nelegálnou migráciou rozhodla o nasadení profesionálnych vojakov na podporu Policajného zboru Slovenskej republiky v operácii „HAVRAN“. Profesionálni vojaci sa podieľali na kontrolách hraničných priechodov a monitorovacích hliadkach v slovensko-českom a slovensko-maďarskom pohraničí. Operácia Havran bola ukončená k 10.2. 2023.

Profesionálni vojaci OS SR sú od septembra 2023 opätovne nasadení na podporu Policajného zboru SR na riešenie nelegálnej migrácie počas „operácie PRÍLIV.“ Cieľom je posilniť kapacity na riešenie nelegálnej migrácie. Vojaci sú nasadení v zmiešaných hliadkach a plnia asistenčné úlohy v rámci logistiky, dohliadajú na určené priestory alebo plnia ďalšie úlohy podľa požiadaviek policajného zboru. Vláda Slovenskej republiky prostredníctvom svojho uznesenia poskytla mandát na použitie do 500 príslušníkov OS SR denne na vybraných hraničných priechodoch Slovenskej republiky do 31.12.2023. Najväčšiu pomoc bolo a stále je potrebné na zaistenie bezpečnosti na maďarsko-slovenskej hranici.

4 PANDÉMIA KORONAVÍRUSU

Zaistenie bezpečnosti občanov štátu v sebe zahŕňa aj vytvorenie a udržiavanie vhodného prostredia na rozvoj, či už jednotlivca alebo spoločnosti. Dôležitým míľnikom pre Slovensku republiku v tomto úsilí o bezpečnosť obyvateľstva bola nepopierateľne pandémia koronavírusu COVID-19¹ a jej zvládnutie. Infekčné ochorenie spôsobené vírusom SARS-CoV-2 sa prvýkrát objavilo v novembri 2019 v Číne, odkiaľ sa nezadržateľne šírilo do celého sveta. Svetová zdravotnícka organizácia v reakcii na rýchle šírenie a mieru úmrtnosti populácie označila toto ochorenie za globálnu pandémiu.

¹ Označenie COVID – 19 je vytvorené zo slov COrona VIRus Disease a číslo označuje skratku roku výskytu.

Slovenská republika zaznamenala prvý prípad tohto infekčného respiračného ochorenia v marci 2020. Celkový priebeh pandémie sa z hľadiska frekvencie šírenia delí na niekoľko vln:

- prvá vlna prebiehala od prvého výskytu v marci 2020 do septembra 2020;
- druhá vlna v období od októbra 2020 do marca 2021;
- tretia vlna v období od apríla 2021

Na začiatku prvej vlny vtedajší predstavitelia vlády Slovenskej republiky zareagovali a v reakcii na výskyt tohto ochorenia na území krajiny vyhlásili mimoriadnu situáciu a núdzový stav pre zdravotnícke zariadenia. Opatrenia prijaté na zamedzenie šírenia ochorenia medzi populáciou predstavovali v prvom rade zatvorené medzinárodné letiská, školy a predškolské zariadenia. Zrušené verejné kultúrne podujatia, zatvorené bary a reštaurácie. Preventívnym opatrením bolo nosenie rúška na prekrytie horných dýchacích ciest, nakoľko sa COVID-19 šíril kvapôčkovou infekciou. Zdravotnícke pomôcky boli stiahnuté z exportu do zahraničia z dôvodu ich nedostatočnosti, ľudia vracajúci sa zo zahraničia museli absolvovať povinnú karanténu v štátnom zariadení. Obmedzenie slobody pohybu obyvateľa naplno pocítili počas veľkonočných sviatkov v roku 2020, kedy príslušníci polície spolu s profesionálnymi vojakmi hliadkovali na hraniciach okresov Slovenska, aby tak zamedzili veľkému presunu obyvateľstva a nekontrolovateľnému šíreniu koronavírusu. V letných mesiacoch 2020 sa situácia so šírením pandémie upokojila a niektoré opatrenia sa uvoľnili, aby sa obnovil normálny chod spoločnosti. Karanténu v štátnom zariadení nehradila inteligentná karanténa v domácom prostredí. V septembri 2020 sa zriadili v krajských mestách mobilné odberné miesta, kde sa obyvatelia mohli otestovať na COVID-19. Za obdobie prvej vlny pandémie bolo 10 141 výskytov ochorenia, pričom z toho 48 smrteľných.

Druhá vlna pandémie na Slovensku sa niesla v znamení celoplošného testovania. Vláda Slovenskej republiky podporená uzneseniami Ústredného krízového štábu spustila najväčšiu koordinovanú operáciu bezpečnostného systému Slovenskej republiky s názvom „Spoločná zodpovednosť“. V dôsledku nezadržateľného nárastu počtu denných prírastkov pozitívne testovaných s ochorením COVID-19 dochádzalo k nárastu hospitalizovaných pacientov a tiež pacientov vyžadujúcich intenzívnu starostlivosť formou napojenia na pľúcnu ventiláciu. Očakávalo sa, že pri nezmenenom trende šírenia ochorenia COVID-19 v období mesiacov september – október 2020 dôjde ku kritickému zaťaženiu zdravotníckeho systému Slovenskej republiky, čo s odstupom času môžeme potvrdiť. Najväčšie problémy boli so zabezpečením ochranných pomôcok pre zdravotnícky personál, kapacitou lôžok pre pacientov, samotný personál balansoval na hranici možností a bol preťažený, nehovoriac o nedostatočnom počte pľúcnych ventilácií.,

Dňa 18. októbra 2020 vláda Slovenskej republiky schválila uznesenie č. 665 k návrhu na prípravu a vykonanie celoštátneho testovania obyvateľstva na území Slovenskej republiky na prítomnosť ochorenia COVID-19 v čase núdzového stavu. Úlohou tejto operácie bolo v spolupráci so silami a prostriedkami Ministerstva vnútra Slovenskej republiky (Policajný zbor Slovenskej republiky, Hasičský a záchranný zbor Slovenskej republiky), Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky (zdravotnícky personál) a jednotlivých samospráv (administratívna podpora) otestovať na prítomnosť ochorenia COVID-19 všetkých občanov Slovenskej republiky (respektíve maximálny možný počet), zistiť mieru infikovania populácie Slovenska, zachytiť pozitívne prípady ochorenia a zastaviť jeho reťazové šírenie medzi obyvateľstvom. Na tento účel sa zriadila sieť odberných miest určených na báze volebných okrskov miest a obcí SR, ktoré boli určené ako stacionárne odberné miesta a mobilné odberné miesta, ktoré boli zriadené v odlúčených a malých okrskoch. Odberné tímy na jednotlivých odberných miestach boli zložené

z minimálne dvoch až troch zdravotníckych pracovníkov (alebo viacerých v závislosti na veľkosti odberného miesta), jeden policajt zabezpečujúci verejný poriadok a jeden profesionálny vojak, určený ako veliteľ odberného miesta a zodpovedný za celý priebeh testovania. Odber a vyhodnotenie vzoriek sa zabezpečoval antigénovým testom. Výsledok testovania bol zaznamenaný na certifikáte a odovzdaný každému otestovanému občanovi.

Plošné testovanie sa zopakovalo niekoľkokrát najmä v okresoch a obciach s vysokou mierou infikovania s nasledovnými výsledkami:

- „1. kolo testovania: účasť 3 625 332 ľudí, z toho pozitívnych prípadov bolo 38 359;
- 2 kolo testovania: účasť 45 okresov, 2 044 855 ľudí, zachytených pozitívnych prípadov 13 509;
- 3 kolo testovania: dobrovoľná účasť, 458 miest a obcí, 110 609 ľudí, pozitívne prípady ochorenia COVID-19 v počte 2501.“ (Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, 2021, s. 7)

V nasledujúcom období sa viaceré aktivity a obmedzenia odvolávali len na platný negatívny test na COVID-19 dokonca na prelome rokov 2020 až 2021 došlo k tzv. „lockdownu“ – vypnutiu spoločnosti. Aktivity na verejnosti boli zrušené, uzatvorili sa všetky podniky a firmy, vykonávali sa iba činnosti nevyhnutné pre chod spoločnosti (pohotovostné lekárne, stále zmeny operačných stredísk záchranných zložiek a podobne). V ďalšom období sa už plošné testovanie neuskutočňovalo. Odberné miesta boli zriadené takmer v každom meste, ale testovanie bolo dobrovoľné, dokonca dochádzalo k testovaniu v rámci väčších firiem a podnikov na Slovensku. Zamestnanci si tak mohli byť istí, že zo zamestnania neprinesú toto ochorenie domov k rodine. Celkový počet antigénových testov odobratých od obdobia januára 2021 do septembra 2023 bolo 44 932 618. Z uvedeného počtu bolo 811 883 pozitívnych. (Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky, 2023)

Hoci globálne šírenie pandémie COVID-19 predstavovalo významné obmedzenie a doslova prekážku vo fungovaní štátnej správy a celkovo spoločnosti, môžeme potvrdiť, že preverilo sily a schopnosti bezpečnostného systému v oblasti riešenia domáceho krízového manažmentu. Všetky prvky bezpečnostného systému preverili svoje sily a schopnosti pri boji s pandemiou. Ozbrojené sily a ich kapacity boli preverované, či už pri transporte zdravotníckeho materiálu, výpomoci profesionálnych vojakov v zdravotníckych zariadeniach, činnosti pri celoštátnom testovaní obyvateľstva a pri plnení ďalších úloh na podporu policajného zboru. Spätná analýza ukázala, že pri realizácii operácie spoločná zodpovednosť bolo vyťaženie 95 % využiteľného personálu OS SR, čiže v prípade vzniku kontinuálnej mimoriadnej udalosti by nebolo možné zaistiť potrebné kapacity a spôsobilosti na jej riešenie. Taktiež pri logistických presunoch sa ukázal vozový park rezortu obrany ako nedostatočný. (Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, 2021)

5 PREDIKCIE VÝVOJA BEZPEČNOSTI SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Smerovanie bezpečnosti Slovenskej republiky je a naďalej bude ovplyvnené jej účasťou v medzinárodných organizáciách. Predstavitelia štátu si musia byť vedomí záväzkov vyplývajúcich z jednotlivých prístupových dohôd a zmlúv, ktorými je Slovenská republika viazaná. Slovensko má možnosť zúčastniť sa tvorby dejín a podieľať sa na budovaní a udržiavaní medzinárodného mieru. Globálne výzvy, ktoré stoja pred medzinárodným spoločenstvom ohrozujú život, jeho kvalitu a spôsob prežitia. Nie sú to len problémy vzdialených krajín, ale reálne ohrozujú aj slovenských občanov. Ide najmä o hospodársku nestabilitu, terorizmus, čoraz prepojenejšie a približujúce sa konflikty, ohrozenia verejného zdravia, zmena klímy, obmedzené prírodné zdroje, nelegálna migrácia a nútené vysídlenie. Na ich riešenie musí Slovenská republika ukázať snahu o podporu

jednoty so zahraničnými partnermi, či už EÚ, NATO, OBSE alebo OSN. Je potrebné, aby Slovensko spolupracovalo s ostatnými partnerskými krajinami, aby bolo schopné predkladať a prijímať flexibilné, účinné a efektívne riešenia naliehavých problémov, ktorým čelí.

V súčasnosti je potrebná predovšetkým stabilita na domácej politickej scéne. Obyvateľstvo stojí pred rozličnými krízami, akými sú zvýšené ceny energií, niektoré mestá a obce na Slovensku sa v dôsledku vysokých cien energií, ktoré nie sú regulované štátom dostávajú do nútenej správy, nerozvinutá infraštruktúra. Občania Slovenskej republiky však nevidia konkrétne kroky zo strany štátu. Obyvateľstvo sa sotva spamätalo z mimoriadnej situácie spojenej so šírením pandémie COVID-19 (po viac ako tridsiatich mesiacoch bola mimoriadna situácia zrušená k 15.9.2023) a už odoláva náporu nelegálnych migrantov, ktorí sa dostali na územie Slovenskej republiky po balkánskej trase. Od vypuknutia vojenskej agresie Ruska voči Ukrajine platí na Slovensku mimoriadna situácia pre hromadný príliv cudzincov z Ukrajiny, pričom ako už bolo spomenuté predchádzajúcej časti, situáciu s nelegálnymi migrantami pomáhajú riešiť aj profesionálni vojaci. Nejednotná politická scéna na Slovensku poskytuje možnosti šírenia dezinformácií a nenávistných vyjadrení na adresu migrantov. Obyvatelia, predovšetkým pohraničných okresov nevedia, čo majú očakávať a cítia sa ohrození. V tomto smere je potrebné nie len podniknúť reálne kroky k ochrane hraníc a obyvateľov Slovenskej republiky, ale predovšetkým začať riešiť problém na vonkajších hraniciach Schengenu. Samotní predstavitelia dočasnej vlády Slovenskej republiky uznali, že kapacity polície na riešenie problému nelegálnej migrácie na území Slovenska nepostačujú. Spojením kapacít a spôsobilostí krajín Schengenského priestoru by mohlo dôjsť k odrazeniu prílevu nelegálnych migrantov od vonkajších hraníc EÚ a tak k ochrane priestoru EÚ. V prípade pokračovania nestability politickej scény na Slovensku môže dôjsť k nárastu činností extrémistických skupín, dokonca k prevzatiu moci politických strán podporujúcich takéto aktivity. Je potrebné obnoviť dôveru občanov Slovenskej republiky v právny štát.

Súčasnú bezpečnostnú situáciu je výrazne ovplyvnené naďalej prebiehajúcou vojenskou inváziou Ruska na Ukrajinu. Všetci spojenci v rámci NATO označili Rusko za najväčšiu a najzávažnejšiu priamu hrozbu pre medzinárodný mier. Tento konflikt si už vyžiadal niekoľko desiatok tisíc život, bohužiaľ aj civilného obyvateľstva. *„V nadchádzajúcom období je možné očakávať, že vývoj v blízkom bezpečnostnom prostredí SR, osobitne na Ukrajinu, bude určovať vývoj bezpečnostnej situácie tak na Slovensku, ako aj v Európe a výrazne ovplyvní socio-ekonomické, bezpečnostné a politické vzťahy SR a širšie transatlantické vzťahy. Podkopanie medzinárodného poriadku založeného na pravidlách, akceptovanie stavu, že teritoriálnu zmenu je možné vynútiť hrozbou či použitím ozbrojenej sily proti princípom medzinárodného práva, sa môže stať nebezpečným precedensom.“* (Úrad vlády Slovenskej republiky, 2023, s. 5) Slovensko musí podporovať obnovenie medzinárodného mieru a podieľať sa na plnení plánov kolektívnej obrany, ktoré boli v tejto súvislosti aktivované (posilnenie vojenskej prítomnosti na východnom krídle NATO). V tejto súvislosti je potrebné prehĺbiť a podporiť diskusie o zvýšení výdavkov na obranu a nutnej modernizácii OS SR.

Do budúcnosti je potrebné, aby Slovenská republika presadzovala a podporovala aj aktivity v rámci energetickej bezpečnosti, najmä v oblasti diverzifikácie zdrojov vo vzťahu ku kritickej energetickej infraštruktúre.

ZÁVER

Existuje viacero definícií pojmu bezpečnosť. V prípade skúmania bezpečnosti štátu sa vysvetlenie tohto pojmu zameriava na vonkajšiu a vnútornú bezpečnosť. Bezpečnosť

môže byť vnímaná ako stav, ako schopnosť chrániť identitu jedinca, skupiny, či ako súhrn opatrení na zaistenie životne dôležitých záujmov. V každom štáte, aj v Slovenskej republike, je potrebné rozlišovať jednotlivé roviny bezpečnosti a celkový stav hodnotiť s ohľadom na všetky oblasti. Vonkajšia bezpečnosť, smerovaná zo štátu na vonkajšie prostredie, je reprezentovaná predovšetkým stabilitou štátu (politickou, hospodárskou či ekonomickou stabilitou) a jeho silovými zložkami, ktoré štát môže použiť na zaistenie vlastnej bezpečnosti. Pri pohľade na vnútornú bezpečnosť štátu je pozornosť smerovaná na ochranu vlastných záujmov, hodnôt, či sociálnej istoty občanov štátu. Jednotlivé historické míľniky vývoja bezpečnosti Slovenskej republiky sú predstavené s ohľadom na vonkajšiu bezpečnosť (vstup Slovenskej republiky do medzinárodných organizácií a vytvorenie a rozvoj ozbrojených síl) aj vnútornú bezpečnosť, ktorú ovplyvnila migračná kríza a pandémie COVID-19.

Stav bezpečnosti štátu je možné vyjadriť rôznymi ukazovateľmi, no vnímanie bezpečnosti môže byť odlišné. Rovnakú odpoveď občanov, či sa cítia v bezpečí, by sme nedostali ani v tak malom štáte, ako je Slovensko. Inú odpoveď by poskytol obyvateľ Bratislavského kraja a inú odpoveď by poskytol obyvateľ Prešovského, či Žilinského kraja. Ovplyvňujú ich rôzne demografické, ekonomické či sociálne faktory. História Slovenskej republiky nám poskytuje viacero momentov, ktoré ovplyvnili bezpečnosť jej občanov. Vybudovaním samostatného štátu vtedajší predstavitelia prevzali na seba a ďalšie nastupujúce generácie zodpovednosť za vybudovanie prostredia, v ktorom sa budú rodiny aj jednotliví občania cítiť v bezpečí a v ktorom budú zaistené ich práva a ochránené ich záujmy. Hrozby, či bezpečnostné výzvy boli v minulosti a naďalej sú prítomné aj dnes. Neustále sa meniace bezpečnostné prostredie, vznikajúce ozbrojené konflikty, šírenie zbraní hromadného ničenia, rozvoj techniky a technológií, medzinárodná deľba práce či globalizácia sú len časťou z nich. Je len na obyvateľoch a predstaviteľoch štátu, akú cestu si zvolia a ako budú posúvať svoj štát vpred a zaisťovať jeho bezpečnosť, vnútornú aj vonkajšiu.

ZOZNAM IBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- JURČÁK, V. a kol.: *Organizácie medzinárodného krízového manažmentu*. Liptovský Mikuláš. 2009. 882 s. ISBN 978-80-8040-387-4
- Ministerstvo obrany Slovenskej republiky. 2002. *MODEL 2010* [online]. Bratislava : [cit. 2023.08.15]. Dostupné na internete: <https://mosr.sk/materialy-a-dokumenty/>
- Ministerstvo obrany Slovenskej republiky. 2006. *MODEL 2015* [online]. Bratislava : 2006. [cit. 2023.08.20]. Dostupné na internete: <https://mosr.sk/data/files/834.pdf>
- Ministerstvo obrany Slovenskej republiky. 2021. *Skúsenosti z plošného testovania v Slovenskej republike - Príprava, priebeh, výsledky a lessons learned*. [online]. Dostupné na internete: https://www.mosr.sk/data/files/4394_2021-covid-19-mass-testing-in-the-slovak-republic-sk.pdf. 24 s.
- Ministerstvo obrany Slovenskej republiky. 2023. *Prehľad ukončených operácií medzinárodného krízového manažmentu*. [online]. Dostupné na internete: <https://www.mosr.sk/prehľad-ukoncenyh-operacii-medzinarodneho-krizoveho-manazmentu/>
- Ministerstvo obrany Slovenskej republiky. 2023b. *Komplexné hodnotenie obrany za rok 2022*, [cit 28.8.2023]. Dostupné na internete:

https://www.mosr.sk/data/files/5111_komplexne-hodnotenie-obrany-sr-za-rok-2022.pdf.
24 s.

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. 2022. *Od začiatku vojenského konfliktu prišlo z Ukrajiny na Slovensko takmer 270-tisíc osôb*. [online]. Dostupné na internete: <https://www.minv.sk/?tlacove-spravy-6&sprava=od-zaciatku-vojenskeho-konfliktu-prislo-z-ukrajiny-na-slovensko-takmer-270-tisic-osob>

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. 2022b. *Veľkokapacitné centrum v Nitre prechádza od pondelka 8. augusta do spiaceho režimu*. [online]. Dostupné na internete: <https://www.minv.sk/?tlacove-spravy-6&sprava=velkokapacitne-centrum-v-nitre-prehadza-od-pondelka-8-augusta-do-spiaceho-rezimu>

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. 2022c. *Reakcia ministerstva vnútra na video z dronu zverejnené českou políciou*. [online]. Dostupné na internete: <https://www.minv.sk/?tlacove-spravy-6&sprava=reakcia-ministerstva-vnutra-na-video-z-dronu-zverejnene-ceskou-policiou>

Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR. 2014. *Hodnotiaca správa o 10 rokoch členstva SR v EÚ*. [online]. Dostupné na internete: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=399848>, 25. s

Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR. 2018. *Komplexné zhodnotenie efektivity členstva SR v medzinárodných organizáciách a s ním spojené finančné aspekty (2016 – 2017)*. [online]. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/-/SK/dokumenty/LP-2018-99>. 94 s.

Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí. 2022. *Slovenská republika a Organizácia Spojených národov (OSN)*. [online]. Dostupné na internete: <https://www.mzv.sk/web/sk/diplomacia/medzinarodne-organizacie/slovensko-v-osn/slovensko-v-osn>

Rádio Regina Západ. 2002. *Delenie ČSFR a vznik Armády SR*. [online]. Dostupné na internete: <https://www.mosr.sk/delenie-csfr-a-vznik-armady-sr-radio-regina-zapad-28-decembra-2022/>

SEVEROATLANTICKÁ ALIANCIA. 1949. *Severoatlantická zmluva*. [cit.11.8.2023] Dostupné na internete: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=186419>

SLOVENSKÁ TLAČOVÁ AGENTÚRA. 2009. [online] *Baška: Členstvo v NATO prinieslo Slovensku výhody a záväzky zároveň*. [cit 28.8.2023] Dostupné na internete: <https://www.mod.gov.sk/baska-clenstvo-v-nato-prinieslo-slovensku-vyhody-a-zavazky-zaroven/>

Spravodajský portál Tlačovej agentúry Slovenskej republiky. 2015. *Európska komisia zverejnila kvóty pre azylantov, pre SR je to 785 osôb*. [online]. Dostupné na internete: <https://www.teraz.sk/zahranicie/europska-komisia-zverejnila-kvoty-pre/137266-clanok.html/>

Štatistický úrad Slovenskej republiky. 2003. *Referendum o vstupe SR do Európskej únie 16. a 17. máj 2003*. [cit 27.7.2023]. Dostupné na internete: <https://volby.statistics.sk/ref/ref2003/webdata/home.htm>

Štatistický úrad Slovenskej republiky. 2003. *Referendum o vstupe SR do Európskej únie 16. a 17. máj 2003*. [online]. Dostupné na internete: <https://volby.statistics.sk/ref/ref2003/webdata/sk/graf/kart1.htm>

- Tlačová agentúra Slovenskej republiky. 2022. *Spoločné vyhlásenie troch najvyšších ústavných činiteľov k začiatku ruskej vojenskej invázie voči Ukrajine*. [cit. 2023.08.29]. Dostupné na internete: <https://etasr.sk/article/17576275>
- Tlačové stredisko Európskeho parlamentu. 2015. *Parlament schválil navýšenie prostriedkov na riešenie situácie migrantov o 69,6 milióna eur*. [online]. Dostupné na internete: <https://www.europarl.europa.eu/news/sk/press-room/20150703IPR73907/parlament-navysil-prostriedky-na-riesenie-situacie-migrantov-o-69-6-miliona-eur>
- Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky. 2023. *COVID-19*. [online]. Dostupné na internete: <https://covid-19.nczisk.sk/sk>
- Úrad vlády Slovenskej republiky. 2023. *Správa o bezpečnosti Slovenskej republiky za rok 2022*. [cit. 2023.08.29]. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/-/SK/dokumenty/LP-2023-310>. 24 s.
- Vláda Slovenskej republiky. 2021. *Bezpečnostná stratégia SR*. [cit. 2023.08.20]. Dostupné na internete: https://www.mosr.sk/data/files/4263_210128-bezpecnostna-strategia-sr-2021.pdf, 21 s.
- VLČEK, D.- KAŠČÁKOVÁ, D. 2010. *Zahraničná politika SR- základné východiská, ciele a realizácia*. Banská Bystrica- UMB, 2010, 106 s. ISBN 978-80-557-0042-7

Mgr. Monika PAPŠOVÁ
Externý doktorand Katedry bezpečnosti a obrany
AOS gen. M. R. Štefánika
03101 Liptovský Mikuláš
monika.papsova@mil.sk